

Løsningsforslag – Eksamen S2, våren 2014

Laget av Tommy O.

Sist oppdatert: 28. april 2018

Antall sider: 10

Finner du matematiske feil, skrivefeil, eller andre typer feil? Dette dokumentet er open-source, alle kan bidra på https://github.com/matematikk/vgs_eksamener.

Del 1 - uten hjelpemidler

Oppgave 1

- a) Vi skal derivere $f(x) = 3/x^2$. Vi skriver om til $f(x) = 3x^{-2}$ og deriverer slik

$$\begin{aligned} f'(x) &= 3(x^{-2})' \\ &= 3(-2)x^{-3} \\ &= -\frac{6}{x^3}. \end{aligned}$$

- b) Vi skal derivere $g(x) = xe^{-4x}$, og bruker produktregelen $(uv)' = u'v + uv'$ slik

$$\begin{aligned} g'(x) &= (x)'e^{-4x} + x(e^{-4x})' \\ &= 1e^{-4x} + x(-4)e^{-4x} \\ &= e^{-4x} - 4xe^{-4x} \\ &= \underline{\underline{e^{-4x}(1 - 4x)}}. \end{aligned}$$

Oppgave 2

Vi ser på funksjonen

$$P(x) = x^3 - 3x^2 + 4, \quad D_P = \mathbb{R}$$

- a) Vi får $P(2) = (2)^3 - 3(2)^2 + 4 = 8 - 12 + 4 = \underline{\underline{0}}$.
- b) Ettersom $P(2) = 0$, vet vi at $(x - 2)$ må være en faktor i $P(x)$. Vi utfører polynomdivisjon og får

$$\begin{array}{r} (x^3 - 3x^2 + 4) : (x - 2) = x^2 - x - 2 \\ \underline{-(x^3 + 2x^2)} \\ -x^2 \\ \underline{-(x^2 - 2x)} \\ -2x + 4 \\ \underline{-(2x - 4)} \\ 0 \end{array}$$

Nå vet vi at $P(x) = (x - 2)(x^2 - x - 2)$, og ved hjelp av ABC formelen finner vi ut at $(x^2 - x - 2) = (x - 2)(x + 1)$, altså kan vi faktorisere $P(x)$ som

$$\underline{\underline{P(x) = (x - 2)^2(x + 1).}}$$

En enkel metode for å sjekke om dette svaret er riktig er å gange sammen disse faktorene og se at du får $P(x) = x^3 - 3x^2 + 4$ tilbake.

Oppgave 3

- a) Dette er en aritmetisk rekke med $a_1 = 3$, differanse $d = 3$ og siste ledd $a_n = 300$. For å finne ut antall ledd n kan vi bruke formelen $a_n = a_1 + d(n - 1)$, vi får da

$$\begin{aligned} a_n &= a_1 + d(n - 1) & (1) \\ 300 &= 3 + 3(n - 1) \\ 99 &= n - 1 \\ n &= 100. \end{aligned}$$

Vi bruker deretter summeformelen for en aritmetisk rekke, og får

$$S = \left(\frac{a_1 + a_n}{2} \right) n = \left(\frac{3 + 300}{2} \right) 100 = 303(50) = \frac{30300}{2} = \underline{\underline{15150}}.$$

- b) Vi bruker $a_1 = 4$ og formelen fra oppgaven til å finne ut at $a_3 = a_1 + 8 = 4 + 8 = 12$. Vi setter så dette inn i formel (1) fra forrige oppgave, og får at

$$a_3 = a_1 + d(3 - 1) \Rightarrow 12 = 4 + d2 \Rightarrow d = 4,$$

og da må vi ha at $a_2 = a_1 + d(2 - 1) = 4 + 4 = \underline{\underline{8}}$.

Oppgave 4

Vi bruker følgende variabler: v er antall voksne, b er antall barn og p er antall pensjonister som møtte på konserten. Hver setning gir oss én likning:

- “Det ble solgt 80 billetter.”
 $\Rightarrow v + b + p = 80 \quad (A)$
- “Billettinntektene var 5000 kroner.”
 $\Rightarrow 100v + 50b + 60p = 5000 \quad (B)$
- “Like mange til barn som til voksne og pensjonister til sammen.”
 $\Rightarrow -v + b - p = 0 \quad (C)$

Både innsetningsmetoden og addisjonsmetoden kan brukes, vi bruker her addisjonsmetoden. Først legger vi sammen likning (A) og likning (C), og får at $2b = 80$, altså er $b = 40$. Deretter setter vi $b = 40$ inn i likning (A) og (B), og får

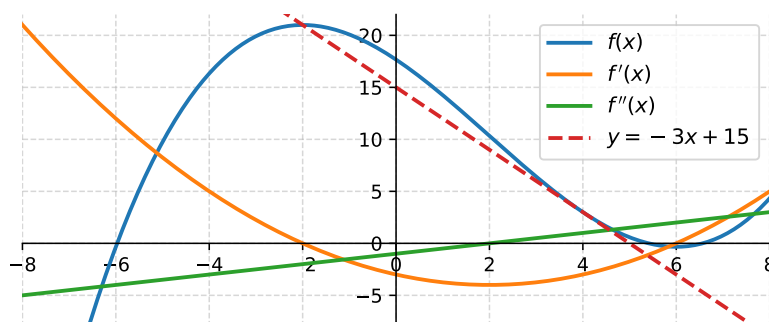
$$v + p = 40 \quad (\text{D})$$

$$100v + 60p = 3000 \quad (\text{E})$$

Vi regner ut $100 \times (\text{D}) - (\text{E})$, og finner ut at $40p = 1000$. Da er $p = 25$, og setter vi inn dette i likning (D) finner vi også ut at $v = 15$.

Oppgave 5

- a) Generelt så har $f'(x)$ topp- og bunnpunkt når $f'(x) = 0$. Her er $f'(x) = 0$ når $x = -2$ og når $x = 6$. Vi ser at $x = -2$ er et toppunkt og $x = 6$ er et bunnpunkt. Grafen vokser når $f'(x) > 0$, og minker når $f'(x) < 0$. Vi ser også at funksjonen vokser når $x < -2$ og når $x > 6$, og minker når $-2 < x < 6$.

Figur 1: Funksjonene fra oppgave 5, del 1.

- b) Likningen for tangenten til $f(x)$ i et punkt x_0 er gitt ved

$$y = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0).$$

Vi får oppgitt punktet $(x_0, f(x_0)) = (4, 3)$, og fra grafen til $f'(x)$ ser vi at $f'(x_0) = f'(4) = -3$. Vi får altså følgende tangentlinje:

$$y = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0)$$

$$y = f(4) + f'(4)(x - 4)$$

$$y = 3 + -3(x - 4)$$

$$\underline{\underline{y = -3x + 15}}$$

- c) Funksjonen $f''(x)$ er positiv når $f'(x)$ stiger, og negativ når $f'(x)$ synker. Med andre ord er $f''(x) < 0$ når $x < 2$, og $f''(x) > 0$ når $x > 2$. Vendepunktet oppstår når $f''(x)$ endrer fortegn, altså når $x = 2$.

- d) Basert på den deriverte, samt kjennskap til bunnpunkt og toppunkt, burde du klare å lage en skisse som ligner på $f'(x)$ vist i Figur 1.

Oppgave 6

- a) Her må vi bruke forventningsverdier og utfallsrom. Både X_2 og X_4 har $n > 10$, så disse må samsvare med figurene (1) og (3), ettersom disse har positive sannsynligheter når $X > 10$. Ettersom $E(X_2) = np = 100(0.06) = 6$ og $E(X_4) = 5$, så velger vi $\underline{X_2 = (3)}$ og $\underline{X_4 = (1)}$, fordi dette samsvarer best med høyeste stolpe på figurene. Basert på forventningsverdiene til X_1 og X_3 så velger vi $\underline{X_1 = (2)}$ og $\underline{X_3 = (4)}$.
- b) Det må være $\underline{X_2}$ (figur (3)), fordi alle andre arealer er for små. Ettersom det er satt tall på aksene er det mulig å gjøre en grov utregning av arealet ved å lese av søylene, og da ser man at de andre er for små.
- c) Variabelen med størst standardavvik er den som har størst varians, ettersom $SD(X) = \sqrt{\text{Var}(X)}$, og $a > b$ impliserer at $\sqrt{a} > \sqrt{b}$. Når X er binomisk fordelt er $\text{Var}(X) = np(1-p)$, vi regner ut alle variansene (det er Del 1, så vi trenger ikke å regne nøye—vi har ikke kalkulator tilgjengelig):

$$\text{Var}(X_1) = np(1-p) = 10(0.6)0.4 = 2.4$$

$$\text{Var}(X_2) = np(1-p) = 100(0.06)0.94 \approx 6$$

$$\text{Var}(X_3) = np(1-p) = 10(0.4)0.6 = 2.4$$

$$\text{Var}(X_4) = np(1-p) = 50(0.1)0.9 = 4.5$$

Vi ser at $\underline{X_2}$ har størst varians, og derfor også størst standardavvik.

Del 2 - med hjelpemidler

Oppgave 1

- a) Omkretsen til en sirkel er $O = 2\pi r$, så halve omkretsen bli πr . Vi ser at

$$O_1 = \frac{(2r)}{2}\pi = r\pi$$

$$O_2 = \frac{(r)}{2}\pi = r\pi/2$$

$$O_3 = \frac{(r/2)}{2}\pi = r\pi/2^2$$

$$\vdots = \vdots$$

$$O_n = \frac{(r/2^{n-2})}{2}\pi = r\pi/2^{n-1},$$

og dette blir en uendelig geometrisk rekke fordi

$$S = O_1 + O_2 + \dots = r\pi \left(1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{2^2} + \frac{1}{2^3} + \dots \right) \quad (2)$$

- b) Vi vet at $1 + k + k^2 + k^3 + \dots = 1/(1-k)$, dette er summeformelen for en uendelig geometrisk rekke, og den konvergerer (går ikke mot evig) når $-1 < k < 1$. I denne oppgaven er $k = 1/2$, vi setter formelen inn i likning (2) og får

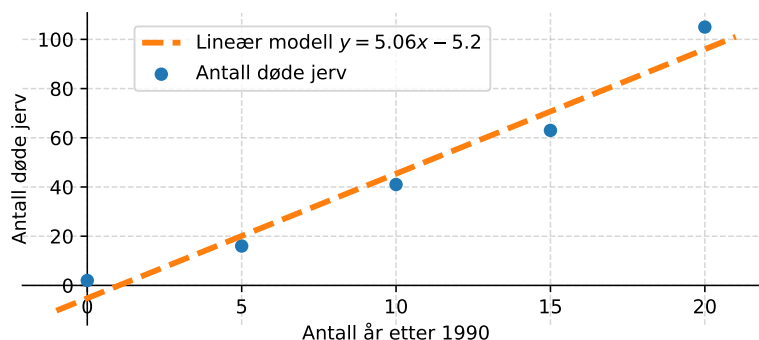
$$S = r\pi \left(1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{2^2} + \frac{1}{2^3} + \dots \right) = r\pi \left(\frac{1}{1 - \frac{1}{2}} \right) = r\pi \left(\frac{1}{\frac{1}{2}} \right) = \underline{\underline{2\pi r}}.$$

I Geogebra kan vi skrive $S := r * (\pi) * \text{Sum}(1/2^i, i, 0, \infty)$.

Oppgave 2

Årstall	1990	1995	2000	2005	2010
Antall døde jerv	2	16	41	63	105

- a) Basert på plottet i Figur 2 velger vi en lineær modell.¹
- b) Evaluer funksjonen $y(x) = 5.06x - 5.2$ i punktet $x = 24$. Vi får $y(24) = 5.06(24) - 5.2 = 116.24$. Ifølge modellen kan vi forvente 116 døde jerv registrert i 2014.

Figur 2:

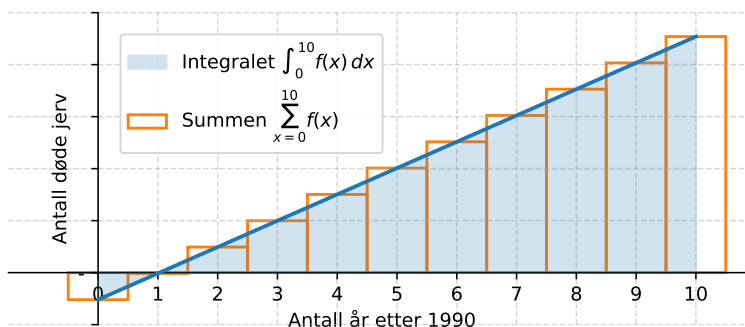
- c) Vi kan løse på 2 forskjellige måter.

- 1) Vi kan finne summen ved å regne den ut som en sum. Da skriver vi først $f(x) := 5.06 \cdot x - 5.2$ i CAS, og regner deretter summen med

¹Et annet løsningsforslag bruker et andregradspolynom $y = ax^2 + bx + c$ istedet for en lineær modell $y = ax + b$. I pensum er fokuset på lineære, eksponentielle og logistiske modeller. Jeg er ikke villig til å anta et andregradspolynom basert på bare 5 datapunkter—det enkleste er det beste, dette er *Ockhams barberkniv*. Et 4. gradspolynom vil passe perfekt til dataene, men er ikke riktig.

$\text{Sum}(f(x), x, 0, 24)$, som gir 1388. Det er uheldig at $f(0)$ er negativ, ettersom det ikke gir mening å ha negativt antall døde jerv.

- 2) Vi kan finne summen ved å approksimere den som et integral. For å korrigere for at vi går fra en sum til et integral, bør vi legge til $1/2$ på hver ende, se Figur 3 for en grafisk forklaring. Vi skriver $\text{Integral}(f(x), x, -0.5, 24.5)$ inn i Geogebra, som gir 1388 som svar.

Figur 3: En illustrasjon av at vi må utvide endepunktene når vi approksimerer en sum ved hjelp av et integral. For et mindre antall stolper viser vi $x = 0$ til $x = 10$.

Oppgave 3

- a) Vi legger dataene inn i regnearket i Geogebra, og velger en lineær regresjonsmodell. Vi får $p(x) = -0.224x + 2219.17$. Inntekten er prisen ganget med antall varger solgt, så vi får

$$\underline{\underline{I(x) = p(x) \times x = -0.224x^2 + 2219.17x.}}$$

- b) Vi definerer $I(x)$ og $K(x)$ i CAS ved å skrive inn
 $I(x) := -0.22421189 * x^2 + 2219.1684 * x$ (mange desimaler²) og
 $K(x) := 0.03 * x^2 + 15 * x + 605000$. Bruker deretter CAS til å regne ut:

$$\begin{aligned} I'(3000) &= 873.9 \\ K'(3000) &= 195 \end{aligned}$$

Ettersom overskuddet $O(x) = I(x) - K(x)$, vil overskuddet øke dersom $I'(x) > K'(x)$ og vi produserer da mer. Vi bør øke produksjonen.

- c) Skriv inn $\text{Løs}[I'(x) > K'(x), x]$ i CAS, svaret blir $x < 4335.3$. Vi bør produsere mer dersom vi produserer mindre enn 4335 varer.

²Her er det viktig å ta med rikelig med desimaler. Tar du med for få desimaler vil svarene i de neste oppgavene ikke bli like nøyaktige. Generelt bør vi ta med mange desimaler i mellomregninger.

- d) Overskuddet $O(x)$ er størst når $O'(x) = 0$. Da er $I'(x) = K'(x)$, så vi skriver $L\ddot{o}s[I'(x) = K'(x), x]$ og får $x = 4335.3$ som svar. Bedriften må produsere og selge 4335 enheter for at overskuddet skal være størst³.

Oppgave 4

- a) Vi bruker formelen for volum, og løser for h slik:

$$\text{Volum} = (\text{Høyde}) \times (\text{Bredde}) \times (\text{Lengde})$$

$$10 = h \times x \times 2x$$

$$h = \frac{5}{x^2}$$

- b) Den totale kostnaden er summen av kostnad per kvadratmeter, ganget med areal i kvadratmeter, for alle sidene. Her er en detaljert utledning.

$$\text{Total kostnad} = \underbrace{\frac{\text{Kostnad}}{m^2} \times m^2}_{\text{Sider}} + \underbrace{\frac{\text{Kostnad}}{m^2} \times m^2}_{\text{Bunn}}$$

$$\text{Total kostnad} = \underbrace{60 \times (2(2x \times h + x \times h))}_{\text{Sider}} + \underbrace{100 \times (2x \times x)}_{\text{Bunn}}$$

$$K(x) = \underbrace{60 \times \left(2 \left(2x \times \frac{5}{x^2} + x \times \frac{5}{x^2} \right) \right)}_{\text{Sider}} + \underbrace{100 \times (2x \times x)}_{\text{Bunn}}$$

$$K(x) = 120 \times \left(\frac{10}{x} + \frac{5}{x} \right) + 200x^2$$

$$K(x) = \frac{1800}{x} + 200x^2$$

- c) Definer funksjon med $K(x) := 200 * x^2 + 1800/x$ i CAS i Geogebra. Bruk deretter **Ekstremalpunkt**(K , 0.1, 10) til å finne den minimale prisen. Vi finner at $x = \text{bredde} = 1.64 \text{ m}$, $2x = \text{lengde} = 3.3 \text{ m}$ og $h = 5/x^2 = \text{høyde} = 1.83 \text{ m}$. Den minste kostnaden ved å produsere containeren er 1635 kr. Se Figur 4 for et skjembilde av CAS-utregningen.

Oppgave 5

- a) La X være antallet som blir trukket ut av $n = 3$ personer. Da er X binomisk fordelt med $n = 3$ og $p = 0.1$, og $P(X = 3)$ er gitt ved

$$P(X = x) = \binom{n}{x} p^x (1 - p)^{n-x} = \binom{3}{3} 0.1^3 (1 - 0.1)^{3-3} = 0.1^3 = \underline{\underline{0.001 = 0.1\%}}.$$

³Det er ingen garanti for at å runde av 4335.3 til 4335 gir beste overskudd. Du kan sammenligne $O(4334)$, $O(4335)$ og $O(4336)$ og velge den største for å være sikker på at du har rett svar.

CAS	
1	$K(x) := 200x^2 + 1800/x$
•	$\rightarrow K(x) := 200x^2 + \frac{1800}{x}$
2	$A := \text{Ekstremalpunkt}(K, 0.1, 10)$
•	$\rightarrow A := (1.65, 1635.41)$

Figur 4: Skjembilde av CAS for oppgave 4, del 2.

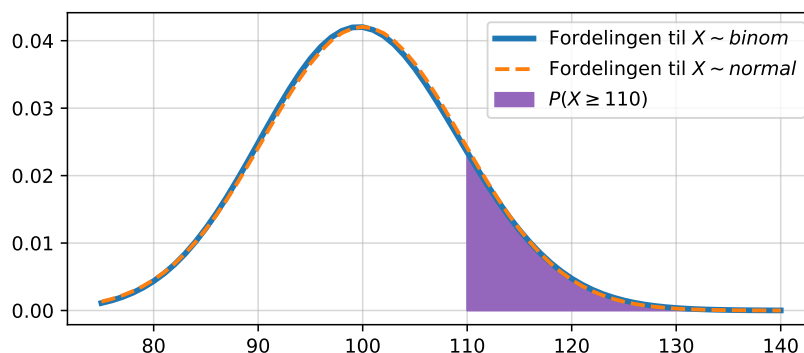
Det er kanskje enklere å tenke at tre personer må trekkes på rad, og at sannsynligheten for at én blir trukket er $p = 0.1$, så da er sannsynligheten for at tre blir trukket på rad lik $p^3 = 0.1^3 = 0.001 = 0.1\%$.

- b) Den stokastiske variabelen X er binomisk fordelt med $n = 1000$ og $p = 0.1$. Vi bruker formlene for forventning og standardavvik for binomisk fordeling.

$$E(X) = np = 1000(0.1) = \underline{100}$$

$$SD(X) = \sqrt{\text{Var}(X)} = \sqrt{np(1-p)} = \sqrt{1000(0.1)(0.9)} = \underline{\underline{\sqrt{90} \approx 9.49}}$$

Fordelingen til X er vist i Figur 5.

Figur 5: Fordelingen til $X \sim \text{Binom}(n = 1000, p = 0.1)$, normalapproximasjonen $X \sim \text{Normal}(\mu = np, \sigma = \sqrt{np(1-p)})$ og arealet under grafen når $X \geq 110$.

- c) Vi setter opp hypotesene

$$H_0 : p = 0.1$$

$$H_1 : p > 0.1$$

og bruker signifikansnivå 5 %. Vi forkaster nullhypotesen dersom sannsynligheten for å få x_{obs} er mindre enn 5 %, gitt at $p = 0.1$. I vårt tilfelle er $x_{\text{obs}} = 110$. Vi må finne sannsynligheten for at $X \geq x_{\text{obs}}$, gitt at $p = 0.1$. Med andre ord må vi finne $P(X \geq 110 | p = 0.1)$. Vi kan gjøre det på to måter.

- 1) Det enkleste er å se på X som binomisk fordelt med $n = 1000$ og $p = 0.1$, da gir sannsynlighetskalkulatoren i Geogebra oss at $P(X \geq 110) = 0.1583 = 15.5\%$. Vi kan med andre ord ikke forkaste H_0 .
  - 2) Her er også både np og $n(p - 1)$ større enn 5, så vi kan alternativt bruke normalapproximasjon med $\mu = np = 100$ og $\sigma = \sqrt{1000(0.1)(0.9)} = \sqrt{90}$. Normalapproximasjonen er plottet i Figur 5, og som du ser stemmer den veldig godt overens med den binomiske fordelingen. På eksamen ville jeg svart med binomisk fordeling, men jeg viser normalapproximasjonen her.
- Vi regner ut $P(X \geq 110) \cong P(X_{\text{norm}} \geq 109.5) = 0.1583 = 15.5\%$ i Geogebra. Legg merke til “halvkorreksjon”, som brukes når vi går fra en diskret fordeling med søyler til en glatt, kontinuerlig fordeling. De første 4 desimalene er helt like, og konklusjonen er den samme—vi forkaster H_0 .

Oppgave 6

- a) Vi beregner nåverdi for begge alternativene og setter de lik hverandre.

Måned	Innbetaling	Nåverdi av innbetalingen
1	x	$\frac{x}{1.016}$
2	x	$\frac{x}{1.016^2}$
3	x	$\frac{x}{1.016^3}$
$\vdots$	$\vdots$	
36	x	$\frac{x}{1.016^{36}}$

Vi setter nåverdiene av innbetalingene lik dagens betaling, og får likningen

$$7995 + 30 = \frac{x}{1.016} + \frac{x}{1.016^2} + \cdots + \frac{x}{1.016^{36}}.$$

For å løse likningen på papir kan vi gange begge sider med 1.016^{36} og bruke summeformelen for en geometrisk rekke. På eksamen er det nok enklere å bruke CAS, skriv `NLøs({8025 = Sum(x/1.016^i, i, 1, 36)}, {x})`, da får du at $x = 294.98$ kr.

- b) Dette er samme problem som i forrige oppgave, men nå er terminbeløpet kjent og renten er ukjent. Vi må løse

$$7995 = \frac{289}{r} + \frac{289}{r^2} + \cdots + \frac{289}{r^{36}},$$

der r er den månedlige renten. Vi bruker CAS i Geogebra også her, og taster inn `NLøs({7995 = Sum(289/r^i, i, 1, 36)}, {r})` og finner at $r = 1.015$, slik at den månedlige renten er 1.5 %.

- c) Dette er også en geometrisk rekke. Vi setter opp en tabell, der r er den ukjente, månedlige renten. Hver måned får man rente på den eksisterende verdien, og nye 650 kr blir satt inn. Dersom V_n er verdien i år n , er $V_n = V_{n-1}r + 650$.

Innbetaling	Verdi
1	650
2	$650r + 650$
3	$(650r + 650)r + 650 = 650r^2 + 650r + 650$
$\vdots$	$\vdots$
12	$650r^{11} + 650r^{10} + \dots + 650r^2 + 650r + 650$

Like etter den 12. månedlige innbetalingen har hun 8107 kr, da får vi likningen

$$8107 = 650r^{11} + 650r^{10} + \dots + 650r^2 + 650r + 650.$$

Det er også mulig å løse denne med summeformelen for en geometrisk rekke, men det er enklere å skrive `NLøs({8107 = Sum(650*r^i, i, 0, 11)}, {r})` inn i CAS. Da finner vi ut at den månedlige renten er 0.7 %.

Oppgave 7

Halveringstiden er 6 timer, men pasienten får én tablett hver 12. time. Da rekker kroppen å halvere to ganger—med andre ord reduseres mengden med stoffet med $1/4$ hver 12. time. Vi setter opp en tabell og leter etter et mønster.

Time	Milligram
0	60
12	$60/4 + 60$
24	$60/4^2 + 60/4 + 60$
36	$60/4^3 + 60/4^2 + 60/4 + 60$
$\vdots$	$\vdots$

Vi bruker formelen $1 + k + k^2 + \dots = 1/(1 - k)$ til å regne ut summen S av den evige geometriske rekken slik:

$$\begin{aligned}
 S &= 60 + \frac{60}{4} + \frac{60}{4^2} + \frac{60}{4^3} + \dots \\
 &= 60 \left(1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{4^2} + \frac{1}{4^3} + \dots \right) \\
 &= 60 \left(\frac{1}{1 - \frac{1}{4}} \right) = 60 \left(\frac{1}{\frac{3}{4}} \right) = 60 \left(\frac{4}{3} \right) = \underline{\underline{80}}
 \end{aligned}$$

Du kan også skrive `Sum(60/4^i, i, 0, ∞)` inn i CAS. Du får samme svar. På eksamen er det lurt å gjøre så mye som mulig i Geogebra, men jeg prøver å vise at det er mulig å løse uten Geogebra også.